

ИНСТИТУЦИИТЕ НА ИКОНОМИЧЕСКИЯ И ПАРИЧЕН СЪЮЗ

Институциите на Европейския паричен съюз носят основната отговорност за определянето на европейската парична политика, правилата, свързани с емитирането на еврото, и за ценовата стабилност в ЕС. Тези институции са: ЕЦБ, ЕСЦБ, Икономическият и финансов комитет, Еврогрупата и Съветът по икономически и финансови въпроси (ECOFIN).

ПРАВНО ОСНОВАНИЕ

- Членове 119—144, 219, 282—284 от Договора за функционирането на Европейския съюз;
- Протоколи, приложени към Договора за Европейския съюз: Протокол (№ 4) за устава на Европейската система на централните банки и на Европейската централна банка, Протокол (№ 14) относно Еврогрупата.

ЦЕЛИ

Основните цели ([2.6.1](#)) на институциите на Икономическия и паричен съюз (ИПС) са:

- завършване на изграждането на вътрешния пазар чрез премахване на колебанията в обменните курсове и отпадане на разходите за валутни операции, както и на разходите за защита от колебанията в обменните курсове;
- осигуряване на съпоставимост на разходите и цените в Съюза, което подпомага потребителите, стимулира търговията в рамките на Съюза и улеснява дейността на предприятията;
- укрепване на паричната стабилност и финансовата мощ на Европа, като:
 - по дефиниция бъде премахната каквато и да било възможност за спекулация с валутите на Съюза;
 - гарантира се значителен имунитет на новата валута срещу международни спекулации чрез икономическото измерение на Паричния съюз;
 - създаване на предпоставки еврото да се превърне в значима резервна валута и валута за разплащания.

ПОСТИЖЕНИЯ

А. Институциите от първия етап на ИПС (1 юли 1990 г.—31 декември 1993 г.)
През първия етап на ИПС не са създадени парични институции.

Б. Институциите от втория етап на ИПС (1 януари 1994 г.—31 декември 1998 г.)

1. Европейски паричен институт (ЕПИ)

Европейският паричен институт (ЕПИ) е основан в началото на втория етап на ИПС (съгласно член 117 от Договора за ЕО) и поема задачите на Комитета на управителите на националните централни банки и на Европейския фонд за валутно сътрудничество (ЕФВС). Той няма влияние върху провеждането на паричната политика, която остава в правомощията на националните органи. Сред най-важните задачи при изпълнението на втория етап на ИПС са укрепване на сътрудничеството между националните централни банки и координирането на паричните политики на държавите членки с цел гарантиране на ценова стабилност. Съгласно член 123, параграф 2 от Договора за ЕО, ЕПИ е закрит след създаването на ЕЦБ (1 юни 1998 г.), за което той подготви почвата.

2. Паричен комитет

Членовете на Комитета се назначават по равен брой от Комисията и от държавите членки. Комитетът, който е създаден, за да насърчава координацията между политиките на държавите членки в степента, необходима за функционирането на вътрешния пазар (член 114 от Договора за ЕО), има консултативна роля. При започването на третия етап комитетът е разпуснат, а неговите функции са поети от Икономическия и финансов комитет (член 134 от ДФЕС).

В. Институциите от третия етап (от 1 януари 1999 г. нататък)

1. Европейската централна банка (ЕЦБ) ([1.3.11](#))

а. Организация

ЕЦБ е основана на 1 юни 1998 г. със седалище Франкфурт на Майн. Ръководи се от два органа, които са независими от органите на Съюза и от националните органи (а именно Управителен съвет и Изпълнителен съвет на ЕЦБ), като за изпълнението на определени задачи към тях се присъединява Генералният съвет на ЕЦБ (който сам по себе си не е орган за вземане на решения на Европейската система на централните банки (ЕСЦБ)). ЕЦБ е утвърдена като институция на ЕС с Договора от Лисабон (член 13, параграф 1 от ДЕС, членове 282—284 от ДФЕС); преди, съгласно разпоредбите на Договора за ЕО, тя нямаше статут, но независимо от това притежаваше правосубектност.

і. Управителен съвет

Управителният съвет на ЕЦБ се състои от членовете на Изпълнителния съвет и от управителите на националните централни банки на държавите, чиято парична единица е еврото (член 283 от ДФЕС и член 10, параграф 1 от Устава). В качеството си на върховен ръководен орган на ЕЦБ, той приема насоките и взема необходимите решения, за да осигури изпълнението на задачите,

възложени на ЕСЦБ, определя паричната политика на Съюза (като в някои случаи взема решения, свързани с междинните цели на паричната политика, основните лихвени проценти и запаса от парични резерви в ЕСЦБ) и дава насоки за изпълнението ѝ (член 12 от Устава). В Договора от Лисабон се посочва, че членовете на Изпълнителния съвет на ЕЦБ се избират и назначават от Европейския съвет по взаимно съгласие, с квалифицирано мнозинство (член 283 от ДФЕС).

ii. Изпълнителен съвет

Състои се от председател, заместник-председател и четирима други членове, които се избират единодушно на равнище държавни и правителствени ръководители на държавите членки от еврозоната, за срок от осем години без право на подновяване на мандата (член 283 от ДФЕС). Изпълнителният съвет прилага паричната политика, като дава на националните централни банки необходимите указания за нейното изпълнение. Освен това той подготвя заседанията на Управителния съвет на ЕЦБ и ръководи текущата дейност на ЕЦБ (членове 11 и 12 от Устава).

iii. Генерален съвет

Генералният съвет (член 44 от Устава) се състои от председателя и заместник-председателя на ЕЦБ, както и от управителите на централните банки на всички държави — членки на ЕС, независимо от това дали са въвели еврото или не. Той участва в събирането на статистически данни, координира паричната политика на държавите членки, които не са въвели еврото, и контролира функционирането на европейския валутен механизъм.

б. Задачи

ЕЦБ и националните централни банки могат да емитират банкноти в еврозоната, но ЕЦБ има изключителното право да разрешава тяхното емитиране. Държавите членки могат да емитират монети, като за размера на тиража се изисква разрешението на ЕЦБ (член 128 от ДФЕС). ЕЦБ взема решенията, необходими за осъществяване на задачите на ЕСЦБ, възложени ѝ съгласно Устава и Договора (член 132 от ДФЕС). Със съдействието на националните централни банки ЕЦБ събира необходимите статистически данни или от компетентните национални органи, или от самите икономически субекти (член 5 от Устава). С ЕЦБ се провеждат консултации по всеки предложен акт на Съюза в областите на нейната компетентност, както и консултации от националните органи във връзка с всеки проект на нормативна разпоредба (член 127, параграф 4 от ДФЕС). Тя осигурява безпроблемното функциониране на трансевропейската автоматизирана система за брутен сетълмент на експресни преводи в реално време (TARGET2); система на разплащане в евро, която свързва националните платежни системи с платежния механизъм на ЕЦБ. ЕЦБ взема необходимите мерки за интегриране към ЕСЦБ на централните банки на държавите членки, които се присъединяват към еврозоната.

ЕЦБ може да изпълнява и специфични задачи, свързани с политики в областта на пруденциалния надзор на кредитните институции и другите финансови институции (член 127, параграф 6 от ДФЕС и член 25.2 от Устава). ЕЦБ е получила

допълнителни задачи съгласно Единния надзорен механизъм (ЕНМ) относно прекия надзор върху по-значителните банки в еврозоната и в другите участващи държави членки. Националните органи в държавите членки, в сътрудничество с ЕЦБ, продължават да осъществяват надзор върху по-малко значителните банки; трансграничното сътрудничество на надзорните органи в Съюза се осъществява чрез трите Европейски надзорни органа (ЕНО): Европейския банков орган (ЕБО), Европейския орган за ценни книжа и пазари (ESMA) и Европейския орган за застраховане и професионално пенсионно осигуряване (EIOPA). Тази система за надзор се допълва от нова институция за макропруденциален надзор — Европейският съвет за системен риск (ЕССР).

2. Европейската система на централните банки (ЕСЦБ) и Евросистемата

а. Организация

ЕСЦБ се състои от ЕЦБ и националните централни банки на всички държави — членки на ЕС (член 282, параграф 1 от ДФЕС и член 1 от Устава). Тя се ръководи от същите органи за вземане на решение, както и ЕЦБ (член 282, параграф 2 от ДФЕС). Евросистемата се състои единствено от ЕЦБ и националните централни банки на държавите — членки на еврозоната.

б. Задачи

Приоритетна задача на ЕСЦБ е да гарантира ценовата стабилност (член 127, параграф 1 и член 282, параграф 2 от ДФЕС, член 2 от Устава). Без да се накърнява тази цел, ЕСЦБ подкрепя основните икономически политики, допринасящи за постигането на целите на Съюза. По този начин ЕСЦБ осъществява следните задачи (член 127, параграф 2 от ДФЕС и член 3 от Устава):

- определя и осъществява паричната политика на Съюза;
- осъществява валутни операции в съответствие с разпоредбите на член 219 от ДФЕС;
- държи и управлява официалните резерви в чуждестранна валута на държавите членки;
- насърчава нормалното функциониране на платежните системи; и
- допринася за гладкото провеждане на следваните от компетентните органи политики, свързани с пруденциалния надзор на кредитните институции и стабилността на финансовата система (член 127, параграф 5 от ДФЕС и член 3.3 от Устава).

3. Икономическия и финансов комитет

Комитетът се състои от максимум шест членове, като държавите членки, Комисията и ЕЦБ назначават съответно по една трета от тях (член 134, параграф 2 от ДФЕС). Той има същите задачи, както и Паричният комитет, негов предшественик до 1 януари 1999 г., с едно важна разлика: информирането на Комисията и на Съвета относно промените в паричната ситуация вече е задължение на ЕЦБ.

4. Съвета по икономически и финансови въпроси (ЕКОФИН)

ЕКОФИН, в който участват финансовите министри на всички държави — членки на ЕС, е орган с право на вземане на решения на европейско равнище. След консултации с ЕЦБ той взема решения, в съответствие с целта за постигане на финансова стабилност, по отношение на политиката на обменния курс на еврото спрямо паричните единици на държавите, нечленуващи в ЕС.

5. Еврогрупата

Срещите на министрите на икономиката и финансите от еврозоната, известни до неотдавна като „Еврогрупата на 11-те“, през 1997 г. започнаха да се наричат „Еврогрупата“. Този неформален консултативен орган провежда редовно срещи, на които разисква въпроси, отнасящи се до безпроблемното функциониране на еврозоната и на ИПС. За участие в тези срещи биват канени представители на Комисията и (при необходимост) на ЕЦБ (член 1 от Протокол (№ 14) относно Еврогрупата). На неофициалната среща на Съвета по икономически и финансови въпроси от 10 септември 2004 г. в Шевенинген за председател на Еврогрупата беше избран Жан-Клод Юнкер, министър-председател и финансов министър на Люксембург. Така той стана първият избран постоянен председател на Еврогрупата с начало на мандата 1 януари 2005 г. Чрез Договора от Лисабон ролята на Еврогрупата беше укрепена с цел да се повиши координацията в еврозоната. В този Договор за първи път се споменава и терминът „Еврогрупа“ (член 137 от ДФЕС). Към формалните нововъведения спада и изборът на председател на Еврогрупата с мандат от две години и половина с мнозинството на представените в Еврогрупата държави членки (член 2 от Протокол (№ 14) относно Еврогрупата).

РОЛЯ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ

A. Законодателна роля

1. Заедно със Съвета, като прилага обикновената законодателна процедура, Европейският парламент:

- приема реда и условията за процедурите за многостранно наблюдение (член 121, параграф 6 от ДФЕС);
- изменя някои членове от Устава на ЕЦБ (член 129, параграф 3 от ДФЕС); и
- определя необходимите мерки относно използването на еврото като единна парична единица (член 133 от ДФЕС).

2. Консултации с ЕП се провеждат по следните въпроси:

- реда и условията за въвеждането на евро монетите от държавите членки (член 128, параграф 2 от ДФЕС);
- реда и условията относно обменните курсове на еврото спрямо паричните единици на държавите, нечленуващи в ЕС (член 219, параграф 1 от ДФЕС);
- избора на страните, които отговарят на условията за въвеждане на единната валута през 1999 г. и след това;

- назначаването на председателя, заместник-председателя и другите членове на Изпълнителния съвет на ЕЦБ (член 283, параграф 2 и член 11.2 от Устава на ЕЦБ);
 - промяната на условията за гласуване в Управителния съвет на ЕЦБ (член 10.2 от Устава на ЕСЦБ и на ЕЦБ);
 - правните разпоредби за изпълнението на процедурата при прекомерен дефицит съгласно Пакта за стабилност и растеж;
 - всички промени на правомощията на ЕЦБ за надзор на кредитни и други финансови институции (член 127, параграф 6 от ДФЕС);
 - промени на някои членове от Устава на ЕЦБ (член 129, параграф 4 от ДФЕС);
- 3.** Европейският парламент е информиран за подробните разпоредби относно състава на Икономическия и финансов комитет (член 134, параграф 3 от ДФЕС).

Б. Контролни функции

1. Съгласно Договора за функционирането на Европейския съюз

ЕЦБ изпраща до Европейския парламент, Съвета и Комисията, а също и до Европейския съвет, годишен доклад за дейностите на ЕСЦБ и за паричната политика както за предходната, така и за текущата година. След това председателят на ЕЦБ представя този доклад на Съвета и на Европейския парламент, който може да проведе общ дебат по него (член 284, параграф 3 от ДФЕС и член 15.3 от Устава на ЕЦБ). Председателят на ЕЦБ и другите членове от Изпълнителния съвет могат, по искане на Парламента или по тяхна инициатива, да бъдат изслушвани от компетентните комисии на Европейския парламент (член 284, параграф 3, алинея 2 от ДФЕС).

2. Инициатива на Парламента

Европейският парламент постави изискване значителните правомощия на ЕЦБ съгласно Договора, т.е. свободата на определяне на паричната политика, да бъдат балансирани чрез извършване на демократичен контрол (Резолюция от 18 юни 1996 г.). За целта той въведе „диалог по въпросите на паричната политика“. Председателят на ЕЦБ или друг член на Управителния съвет на ЕЦБ се явява най-малко веднъж на тримесечие пред комисията по икономически и парични въпроси на Парламента, за да отговаря на въпроси относно икономическите перспективи и да обоснове паричната политика в еврозоната. Освен това в отделен доклад по собствена инициатива Парламента редовно взема отношение по годишния доклад на ЕЦБ. През 2013 г. Парламентът и ЕЦБ сключиха междуинституционално споразумение относно демократична отчетност и надзор върху задачите, възложени на ЕЦБ в рамките на ЕНМ.

[Dražen Rakić / Dirk Verbeke](#)
01/2020

